

opreme in vajah iz Obergurgla in Wilder Kaiserja leta 1948 – zgovoren prikaz napredka in uvod v strokovni del zasedanja IKAR 1998.

Demonstratorji so prikazali reševanje z žičnice s klasičnim in helikopterskim posegom z vitlom in vrvo ter reševanje z gorskimi nosili in improvizirano reševalno žičnico s skalnega brezpotja. Opazovalcev in pohval ni manjkalo.

Svečani del smo zaključili z večernim tovariškim kramljanjem, naslednji dan pa se je že začelo delo v komisijah.

V spominu na 50-letnico IKAR bo ostala tudi bogata alpinistična in reševalna oprema, ki so jo v času

skupščine razstavljale vodilne firme, ne nazadnje pa tudi izčrpno, z diapozitivi spremljano predavanje **dr. Konrada Spindlerja**, strokovnjaka Instituta za prainzgodnjo zgodovino z Univerze Innsbruck o ledenem možu – Ötziju, ki ga je led na komaj petnajst kilometrov oddaljenem ledeniku tristo metrov pod Hauslabjochem na meji med Avstrijo in Italijo več tisoč let varoval in ohranil pred razpadom in branil pred radovednimi pogledi.

Nekdo je tisto davno smrt komentiral z zanimivo mislijo: »Če bi takrat obstajal IKAR, bi ledenega moža in tega predavanja najbrž ne bilo, saj bi mu reševalci gotovo pomagali in ga rešili.«

ODŠEL JE LEGENDARNI OSKRBNIK ČEŠKE KOČE NA SPODNJIH RAVNEH NAD JEZERSKIM

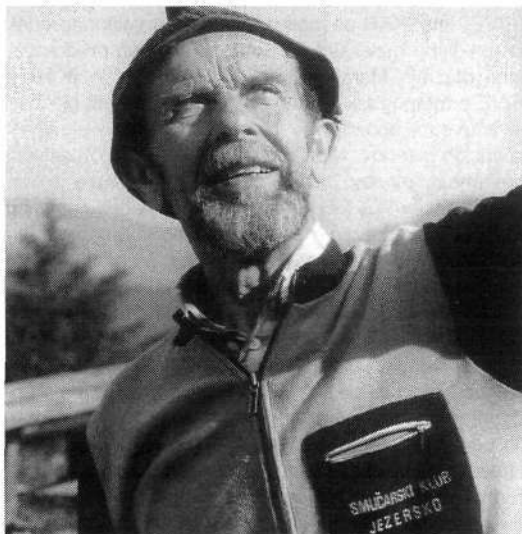
IN MEMORIAM: ANDREJ KARNIČAR

MARJAN RAZTRESEN

Nekaj dni po letošnjem Velikem šmarnu, 18. avgusta, so številni Jezerjani na zadnjo pot na jezersko pokopališče pospremili svojega rojaka **Andreja Karničarja**, legendarnega oskrbnika Češke kočice na Spodnjih Ravneh pod severnim ostenjem Grintovca, čevljarja po osnovnem poklicu, ki ga je podedoval po svojem očetu, ter gornika in večnega popotnika po nemirnih prostranstvih nenavadnih preiščevanj po duši, kar je kot potomec podgorskih Keltoev nemara prinesel s seboj na svet.

Rodil se je 25. novembra 1923 v eni od starejših jezerskih družin kot eden od šestih otrok, treh sinov in treh hčera, Jezerjanu **Francu**, po domače **Šuštarju**, in njegovi ženi **Ivani**, po domače **Mahlarjevi**, rojeni Virnik, na Zgornjem Jezerskem. Tudi njegov oče je bil čevljar po poklicu, ker je bila to pač življenjska nuja. Kot otrok je Andrej rad posedal v očetovi čevljarski delavnici posebno takrat, ko je imel ta obiske: njega dni so taki obiski nadomeščali televizijo, radio in časopise, saj so takrat drug drugemu tako pripovedovali novice in še marsikaj zanimivega iz družbenega življenja. Z odprtimi usti, kot je pozneje večkrat pripovedoval svojim otrokom, je poslušal jezerske nove in prastare štorije in se začel seznanjati z izročilom svoje doline, v kateri so se hkrati začele njegove prve poti v gore nad njo.

Sredi tridesetih let je bilo Jezersko znamenito naravno zdravilišče, kjer je marsikateri domačin živel od turizma – otroci so, na primer, v sezoni nabirali borovnice in jagode in jih prodajali hotelirju v Kazini ali turistom. Ko je bil Andrej star kakšnih deset let, ga je župnik **Gostiša** naprosil, naj njegove goste pelje do Češke kočice. Mnogo pozneje, ko je bil že oskrbnik v tej koči, je oče Andrej svojim otrokom nekajkrat dejal, kako lep poklic da je gorsko vodništvo – »čudovito je ljudi voditi po gorah in se ob večerih vračati v planinska zavetišča ali v doline, biti oskrbnik take kočice v gorah pa tudi ni slabo«.

Andrej Karničar, kot so ga zadnja leta poznali obiskovalci Češke kočice

živeti, so ga dali v uk za čevljarja, toda preden je končal to šolanje in dobil spričevala o opravljenem mojstrskem izpitu, se je začela druga svetovna vojna; najprej so ga Nemci poslali na prisilno delo, potem so ga mobilizirali v nemško vojsko in ga poslali na rusko fronto, kjer je bil ranjen. Konec vojne se je skupaj s številnimi premaganci znašel na Koroškem, v političnem taborišču nove Jugoslavije v Šentvidu nad Ljubljano pa je hudo zbolel za tifusom. O tem sicer pozneje ni hotel nikoli nikomur pripovedovati: naj trpljenje ostane pozabljeno, je dejal, naj pridejo na dan bolj svetle strani življenja.

Potem se je le vrnil na svoje Jezersko in hotel nadaljevati, kjer je ob začetku vojne obstal – hotel je nadaljevati čevljarsko obrt. Vendar mu ni bilo usojeno: to bi bilo zasebnišvo, kapitalizem torej, in ker mu tega niso

hoteli povedati neposredno, so ga tako pogosto klicali na orožne vaje, da so mu sproti propadali vsi čevljarški posli. Poleg tega je bil še nekoliko boemski, kar je skrival za masko zdravja in bolezn: po tifusu bi se moral pozdraviti, zdravje pa je videl v naravi, predvsem še zimski, ko je vsak prosti trenutek izkoristil za smučarski tek.

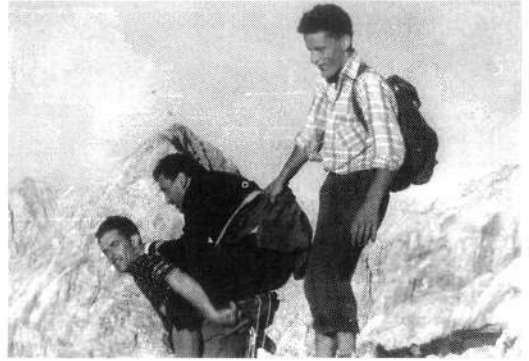
Leta 1951 se je poročil z Anico in v njej našel dušo, ki ga je vse življenje popolnoma razumela in mu celo ob njegovih navidez nenavadnih zamislih stala ob strani. Rodilo se jima je šest otrok: leta 1952 Izidor, leto dni pozneje Dorica, leta 1956 Luka, dve leti za njim Irma, leta 1962 Davo in leta 1970 naposled še Drejc. Sicer pesniška duša je moral poskrbeti za družino, ki jo je s težavo preživljal s čevljarstvom, na vsakodnevno pot v Kranj v tovarno, kar je bilo tiste čase primerna možnost za življenje, pa ni hotel nikoli pomisliti.

Tudi za takšno hojo po gorah, kakršno poznamo zdaj, ni imel smisla, čeprav so se mu ponujale nad hišo, ki sta si jo zgradila z ženo. Pač pa ga je močno privlačilo smučanje, ki je bilo na Jezerskem v smučarskem društvu organizirano že od leta 1932. Najprej zaradi zdravja in potem zato, da bi se uveljavil, je začel najresneje vaditi smučarski tek in je na tekmovanjih, tudi državnih, dosegal vrhunske uspehe, o čemer pričajo številni pokali, ki so v njegovi zapuščini. Leta 1949 je kot izredno delaven član postal predsednik domačega športnega društva in s to funkcijo ostal do leta 1985. Ko se je odločil, da na Jezerskem ne bodo samo tekli, ampak tudi alpsko smučali, kar je bilo takrat bolj moderno in imenitnejše, pa se je udeležil tečaja za učitelje alpskega smučanja; takšno smučanje je prinesel na Jezersko in kot učitelj smučanja naučil te večšine ne le generacijo svojih otrok, ampak tudi vnukov.

S smučanjem in s kulturnim delovanjem na Jezerskem se je hotel uveljaviti, potem ko so mu ljudje na oblasti kar pogosto dali vedeti, da njegovega sodelovanja v nemški vojski – čeprav je bil mobiliziran – niso pozabili. Na jezerski oder je kot režiser postavil vrsto ljudskih iger – do Finžgarjeve Verige, ko je na steni domačijske izbe na sceni spregledal razpelo, ki pa so ga opazili tisti, ki so imeli takrat na skrbi takšno delo, in mu jasno povedali, naj se s tem do nadaljnjega ne ukvarja.

Tako se je spet umaknil v smučanje; organiziral je smučarske tečaje za domačo mladino, ki jih je vodil, žena pa je za mlade tečajnike na družinske stroške kuhala čaj, in začel aktivneje delovati v jezerskem planinskem društvu, kjer je postal član upravnega odbora in potem tudi gospodar Češke kočice. Hkrati je – seveda skupaj z ženo – poskrbel za družinsko streho, ki je bila najprej nad hlevom, potem pa sta zakonca Karničar začela zidati svojo hišo, ki je bila dokončana dvajset let pozneje.

Žena Anica mu je vse življenje neomajno stala ob strani, kot je bila obljubila pred oltarjem, in ga podpirala v vsem, česar koli se je lotil. Kadar je bil na orožnih vajah, kar je bilo kar pogosto, je podnevi poskrbela za otroke, ponoči, ko so spali, pa je sedla na možev čevljarški stolček in se lotila naročenih popravil. Toda ker na vasi

Reševanje hudo bolnega planinca s Kočne: ko helikoptersko reševanje še ni bilo »v modi«, ga je oskrbnik Karničar naložil na rame in ga prinesel v kočico.

čevljarkega dela ni bilo toliko, da bi lahko družina od tega živela, se je družinski oče občasno zaposlil v kamnolomu, v remontnih delavnicah in še kje.

Konec petdesetih let se mu je ponudila zaposlitev, ki mu je bila očitno pisana na kožo: domače planinsko društvo je potrebovalo oskrbnika Češke kočice. Andrej Karničar se je ponudil in sprejeli so ga, vendar šele potem, ko je na Vrščicu opravil tečaj za oskrbnika planinske kočice v organizaciji Planinske zveze Slovenije, ki je zajemal tudi kletarstvo, dasiravno posebnih potreb po takšni kvalifikaciji vsaj tiste čase v planinskih kočah ni bilo, in položil varščino, ki bi ostala društvu, če bi bila v kočici prevelika izguba. Na Spodnjih Ravneh je ostal eno poletje, naslednjih nekaj let spet delal v dolini, od leta 1960 do predlanskim pa je bil vsa leta oskrbnik Češke kočice. Tam je začel delati iz čisto eksistenčnih vzrokov, potem pa je ugotovil, da je to pravo delo zanj: rad je bil med ljudmi, rad jim je svetoval in pomagal, narava mu je sproti polagala obliže na kakšno ranico, vsako pomlad pa je bilo okoli kočice smučanje še takrat, ko so doline že dolgo zelenele.

Spomladi so pogosto vsi Karničarji odšli v Češko kočico, oče in mati na delo, tisti od otrok, ki so morali hoditi v šolo, pa so od tod vsako zgodnje jutro odhajali na

Smučarski učitelj svojih otrok Andrej Karničar in njegova pomočnica in žena Anica: tako sta se naučili smučati vsaj dve generaciji jezerskih otrok.

Ob 90-letnici Češke kočje je bila pred kočjo osrednja slovesnost z mašo, ki sta jo darovala škof Jožef Kvas in župnik z Dovjega France Urbanija.

Jezerko in se popoldne vračali dve uri daleč na Spodnje Ravni. Prvih približno deset ali kaj let, ko iz doline k Češki koči še ni bilo žičnice in ko je bilo treba tja gor vse znositi na hrbtih, je bil oče Andrej oskrbnik in pogosto tudi nosač, ker je bilo to delo dobro plačano, od kilograma. Četudi bi marsikateri Jezerjan takrat kaj vedel o nosačih po himalajskih gorah, bi se mu to ne zdelo nič nenavadnega: tudi sami so – izključno za denar – nosili po 30-, 40-kilogramske tovore na goro. Pri konstrukciji prepotrebne tovorne žičnice k Češki koči je intenzivno sodeloval. Leta 1969, ko so jo zgradili, je postal še njen strojnik, kajti strojnica z motorjem je bila na gornji postaji, da je imel nad njenim delovanjem nadzor; ko so spodaj naložili tovor, so trikrat udarili po nosilni vrvi, kar je oskrbnik zgoraj dobro slišal in napravo pognal.

Kot oskrbnik je bil tudi dober gospodarstvenik. Ko so obnovljali kočjo, je arhitektu tako pomagal z nasveti, da so kočjo podkletili in ji še kaj prizidali, ne da bi spremenili zunanji videz kočje, kakršno so postavili člani Češke podružnice Slovenskega planinskega društva.

Težko je karkoli delal po naročilu, pri vsakem opravilu je hotel biti inovativen. Čeprav mu ne bi bilo treba, je vse svoje oskrbniško življenje od konca maja do sredine oktobra pisal nekakšen dnevnik, evidenco dogajanj v koči in okoli nje, od vremena do obiskov znanih gostov. Pisal je tudi pesmi, od katerih pa se, žal, ni nobena ohranila. Jeseni, ko je bilo že več slabega vremena in ni bilo toliko planincev, je bil pogosto tam zgoraj sam, vendar mu ni bilo nikoli dolgčas: opazoval je

naravo okoli sebe in premišljeval o smislih in nesmislih tega sveta, pa tudi o vrednotah, po katerih je živel vse življenje, ko mu je bilo najbolj sveto slovenska dediščina, ohranjanje domače kulture in vera; čeprav je bil človek modernih načel in zamisli, je bil hkrati tradicionalist, ki ni nikoli šel iz okvirov praznikov slovenskosti.

Za oskrbnika visokogorske planinske postojanke je bil menda rojen – lahko bi rekli, da je bil zdravnik za planinčevu dušo. Za odgovor na vprašanje planinskega obiskovalca si je vedno vzel dovolj časa, četudi je imel še toliko dela; spraševalca je povabil, naj se mu pridruži pri delu, ta čas pa mu je povedal, kar je gornik hotel zvedeti. V svojih zadnjih oskrbniških letih pa je že imel v koči takšne pomočnike, da se je svojemu planincu lahko popolnoma posvetil.

Na vprašanja svojih obiskovalcev ni odgovarjal iz vljudnosti, vsakega spraševalca je najprej ocenil in mu šele nato svetoval. Ko so nekateri dvomili, ali bodo ta dan do predvidene spremembe vremene še lahko prišli do cilja, je marsikoga spodbudil, naj se te ture kar loti, marsikaterega pa je od načrtovanega pohoda odvrnil, ko je ocenil, da mu ta dan verjetno ne bo kos. Morda je bil tako cenjen tudi zaradi tega, ker je znal presoditi, kako se bo načrt v takratnih razmerah uresničil.

Marsikatero pot okoli Češke kočje je markiral, kot gorski reševalec je marsikateremu planincu pomagal iz hudih težav. Nekoč so ga obvestili, da je na Kočni hudo bolni planinec, in ker blizu ni bilo nikogar, ki bi pomagal, helikoptersko reševanje pa še ni bilo »v modi«, se je odpravil na goro, planinca naložil v nahrbtnik, ki ga je privedil v nosila, in ga prinesel v kočjo – potem pa zaradi razbolelih mišic teden dni skoraj ni mogel stopiti na noge. Kar pogosto se je mnogo pozneje spominjal tudi tistih let, ko so ljudje iz socializma bežali čez gorsko mejo v Avstrijo, nekateri brezsrčni vodniki pa so brezobzirno izrabljali stisko beguncev. Tako je nekdo beguncu obljubil, da ga bo peljal čez mejo, ga v pozni jeseni pripeljal v Dovško Škrbino pod Grintovcem, ki je kajpada še daleč od državne meje, rekoč, da je v Avstriji, se od njega poslovil in ga pustil v neznanih mrzlih gorah. Ko so naslednjo zgodnjo pomlad tja gor prišli prvi hribovci, so v snegu in skalah videli sedeče zmrznjeno truplo in seveda takoj vedeli, za kaj gre, obvestili o tem »organe« in ti so za vodstvo prosili človeka, ki je bil v teh gorah doma, oskrbnika Andreja Karničarja. Po policah in prehodih, po plezalnih smereh tudi do tretje težavnostne stopnje je tja gor peljal policiste in vojake in jim moral pomagati, da se ni zgodila še kakšna nesreča, ko so vsi skupaj prišli do trupla.

Za nešteto zaslug za svoje delovanje v gorah in v planinski organizaciji je dobil vrsto priznanj, med drugim Bloudkovo plaketo, medaljo za 35-letno delo v Gorskem reševalni službi, bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS in svečano listino Planinske zveze Slovenije.

Doma, v družini, je bilo v glavnem tako, kot je ocenil družinski oče, da bo prav. Otroci materialno sicer niso imeli toliko, kot bi si želeli, vendar je oče Andrej znal v razmerah patriarhalne slovenske družine poskrbeti za siceršnjo prijetno počutje svojih otrok v družini in za nji-

hovo duhovno rast. Ko so začeli v gore hoditi še drugače kot po planinski poti do Češke kočje in nazaj na Jezersko, ko so začeli plezati in smučati po navpičnih smereh, kjer so si poprej drznili poleti plezati samo najbolj izkušeni alpinisti, jim tega ni prepovedoval ali jih drugače odvrčal od tega, ampak jim je samo svetoval, kako naj ukrepajo in kako naj se pazijo. Čeprav jih je navidez v teh vrhunskih podvigih podpiral, se je v resnici bal zanje: kaj bi dal, če se tega ne bi lotevali, ampak iz svoje kože, ki je bila hkrati vsaj nekoliko tudi njegova, pač niso mogli. Svojim otrokom je neizmerno zaupal; četudi komu od njih v šoli ni šlo tako, kot bi vsi skupaj želeli, ob slabih šolskih ocenah ni nikogar kaznoval, ampak mu je zelo strpno povedal kakšno spodbudno besedo, ki je zalegla več kot kazen.

Ves čas življenja je imel vseskozi vrsto idej, ki pa so bile po njegovem globokem prepričanju vse izvedljive, kajti nobena ideja nič ne koristi, če je ne uresničiš, kot je pogosto dejal. Niti ob zamislih drugih ni nikoli molčal, ampak je povedal naglas, kar je mislil; to pogosto niso bile kritike, temveč njegovo videnje rešitev.

Vsaj od časov svojega oskrbovanja Češke kočje je pisal nekakšen dnevnik, ob tem še pesmi, še pred temi leti pa si je sprva zapomnil in nato začel zapisovati zgodbe, ki jih je slišal po Jezerskem. V prvih letih svojega oskrbnitstva, ki ga je zaposlovalo v poletnih mesecih, je pozimi, največ pred božičem, hodil kot klavec po Jezerskem od hiše do hiše in ob prvovrstnih družabnih dogodkih, kakršni so koline, poslušal jezerske zgodbe

in dogodivščine, iz katerih sta mnogo pozneje, že v zadnjem desetletju njegovega življenja, nastali dve njegovi knjigi, Jezerske štorije, ki jih je še dočakal, in Jezerska kronika, ki jo je pripravil do zadnjega stavka in zadnje vejice, izida pa ni dočakal. Predvsem zadnja leta življenja, ko ni več toliko hodil k Češki kočji in ko je imel mnogo več časa, se je popolnoma posvetil dokončanju tega dela, v katerem je velik del utapljaj tudi žalost po smrti svoje ljubljene žene leta 1994.

Zadnjič je bil kot oskrbnik in tudi sicer v Češki kočji leta 1996, ko so ga tja gor peljali s helikopterjem. Malo je želel in malo so ga silili domači, naj vendarle še poskusi, toda ko je spoznal, da so njegovi gorniški časi minili, da v planinski kočji in okoli nje ni več absolutni gospodar, ker so mu druga za drugo odpovedovale življenjske funkcije, naslednjo pomlad ni izrazil niti najmanjše želje, da bi še enkrat šel tja gor v tisti svoj čarni svet, pa čeprav samo za en sam dan; ko ni bil več gospodar v njem, mu je popolnoma zadostoval spomin nanj.

Sredi letošnjega poletja, ko je v Češki kočji vrvelo planincev, je v dolini ugasnilo življenje Andreja Karničarja, ki je najbolje od vseh poznal to planinsko domovanje. V večnost je odšel mož, ki se ga bodo spominjali še rodovi planincev: najneposredneje tisti, ki so ga poznali, potem v resničnih planinskih zgodbah tisti, ki bodo kdaj prišli na Jezersko ali v Češko kočjo in zvedeli, kakšen mož je njega dni hodil po istih poteh, po katerih hodijo zdaj oni.

POSVET O GAMSIH NA ZAVAROVANIH OBMOČJIH ALP V SLOVENIJI

NARAVA ALI PUŠKA?

UROŠ SEVER

Po grabnu, ki se s Tosca spušča proti Vojam, sta tekla koza in kozlič. Takega bi nekaj odstrelili, je brez daljnogleda ocenil mladiča Florijan, naravovarstveni nadzornik Triglavskega narodnega parka. Izkušeni lovec je opazil, da je za svojo starost preslaboten in prihajajoče zime najbrž ne bo preživel. A kljub svoji negodnosti bo imel priložnost, da se prebije skozi mraz in sneg do pomladi. Vsaj dokler se bosta živali zadrževali na tistem območju Triglavskega narodnega parka, kjer lova ni več.

Opustitev lova na določenem območju Triglavskega narodnega parka je neposredna posledica uveljavljanja mednarodnih meril varovanja in razvoja v narodnem parku, ki bodo sčasoma nadomestila sedanjo delitev na osrednji in robni del parka. Nova kategorizacija, ki jo je razvila IUCN, Svetovna zveza za varstvo narave in naravnih dobrin pri UNESCO, in jo postopoma uvaja uprava TNP za upravljanje v parku, zahteva za ohranitev mednarodnega statusa parka, da je v II. kategorijo zavarovanih območij uvrščenih vsaj 75 odstotkov njegove površine. Na takšnem območju je prepoveda-

na vsakršna raba naravnih virov. Tu ni lova in ribolova, nabiralništva, gozdarske in kmetijske dejavnosti ter vodnega gospodarstva. Prepovedani so posegi v prostor, preoblikovanje površja in negativni vplivi na naravo, kot sta hrup in onesnaževanje. Kriteriji za II. kategorijo zavarovanih območij so tako precej strožji od tistih, ki so veljali doslej za osrednje območje TNP.

DVA PRISTOPA

Uprava TNP je zato izdelala strategijo uveljavljanja in uresničevanja varstvenih kategorij IUCN »Varstveni koncept 2000«. V skladu z njo je doslej uveljavljen varstveni režim II. kategorije na območju 24.500 hektarov ali 29 odstotkov površine Triglavskega narodnega parka. To pa pomeni tudi prepoved lova na tem območju.

Prepoved lova nasploh in prepoved lova na gamse posebej je zbudila odpor v lovskih vrstah. Odpor ima več razsežnosti in samo umanjkanje trofej z 1,2 odstotka površine Slovenije je slovenske lovce še najmanj prizadelo, saj je bil lov na tem območju že doslej omejen na netrofejni lov in sanitarni odstrel. Gre za konflikt dveh različnih pristopov k upravljanju z divjadjo. Do sedaj veljavni koncept temelji na uravnavanju 527